1. ÜNİTE
M.Ö 6. YÜZYIL - M.S 2. YÜZYIL FELSEFESİ

İLK MEDENİYETLERİN FELSEFESİNİN DOĞUŞUNA ETKİSİ

1) MISIR VE MEZOPOTAMYA UYGARLIĞI:

İlk uygarlıkların yerleşim merkezi olan Fırat-Dicle ve Nil nehirlerinin kıyıları, aynı zamanda ilk bilimsel çalışmaların ortaya çıktığı yerlerdir. Felsefenin doğuşunda bir çok medeniyetin oluşturduğu bilgi birikimi etkili olmuştur.

- Bu uygarlıklardaki bilimsel ve felsefi çalışmalar dinin etkisi altında gerçekleşmiştir.

MISIR'da çoktanrıcılık vardır.Bu çoktanrıcılık tanrının değişik görünümlerini dile getirir. İlk tanrı ya da baş tanrı evrenin yaratıcısı olduğuna inanılan Güneş Tanrısı ***Ra***'dır. ***Toprak (Gebb)*** ve ***Gök (Nut)*** onun yanında yer alırlar. Evreni bu tanrılar üçlüsü yönetir. Eski Mısır inanç ve felsefesine göre; gerçek ve sonsuz yaşamın öte dünyada olduğu ve bu dünyanın o sonsuz yaşam için bir sınav yeri olduğu düşüncesi geliştirilmiştir.
Mısır'da ***hiyeroglif yazısı*** kullanılmıştır. Nil nehrinin periyodik taşkınlıklarını önceden belirlemek için ***takvim*** çalışmaları yapmışlardır. Yine Nil nehrinin taşkınlıkları sonucu ortaya çıkan arazi problemlerini çözmek için ***geometri*** çalışmaları yapmışlardır. ***Tıp*** alanında da gelişmişlerdir. (Mumyalama tekniği sayesinde) Ayrıca tedaviler sihir ve büyü ile yapılmaktaydı.

MEZOPOTAMYA'daki Sümerler ve Babillilerin tapınakları aynı zamanda birer gözlem evi (rasathane) idi.Bu tapınaklarda ilk kez güneş ve ay tutulmalarının çizelgeleri düzenlenmiştir. Buradaki astronomi din ile sıkı bir bağlılık içindedir ve daha çok astroloji niteliği taşımaktadır. Sümerler çivi yazısı kullanıyorlardı. Çamurdan yaptıkları kil tabletler üzerine Gılgamış Destanı ve Hamurabi Kanunları'nı yazmışlarıdır.

2) HİNT UYGARLIĞI:
Hint uygarlığında etkili olan düşünceler ***Brahmanizm*** ve ***Budizm***'dir.

Brahmanizm:

Dinin kuralları "Veda" denilen kitaplarda toplanmıştır. Veda'lar farklı zamanlarda yazılmış bir çeşit ansiklopedidir. Bir beyitte "Tanrılar ve insanlar henüz yokken bu evrende acaba ne vardı?" sorusu sorulur. Bu tür düşünceler felsefe alanında ilk adımlardır. Brahmanizm'de tüm doğa Brahman adı altında tanrısal bir tek güç olarak görülüyor. Bu tek güç insana 3 ayrı Tanrı biçiminde görülür; Brahma (Yaratıcı), Vişnu (Koruyucu), Şiva (Yok edici)

Budizm:

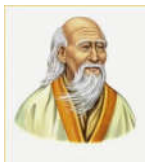

Hindistan'da Guatama, kendisine ***"uyanmış, aydınlanmış"*** anlamına gelen **Buddha** adı verilene kadar geçen sürede, hayatın amacını anlamak, ölüm gerçeğiyle baş edebilmek, ıstıraplardan kurtulmanın yollarını keşfetmek ve çevresinde gördüğü derin insani acılara bir çözüm bulabilmek amacıyla, derin düşüncelere dalarak Hindistan'ı baştan aşağı dolaşmıştır. ***"Orta Yol"*** kavramını ortaya atarak, insanın aşırılıklardan kaçmasının önemi üzerine bir düşünce sistemi geliştirmiştir.

- Hint felsefesi geleneksel olarak ruhsal ve gizemsel bir felsefedir. Hiçbir zaman kendini dinden soyutlayamamıştır.Hindistan'da en basit inançlar bile bir felsefe değeri taşır. Hint felsefesi bireyseldir. Kişi kendi kurtuluşunu sağlayacak özü ancak derin düşünmesiyle elde edebilir.

3) ÇİN UYGARLIĞI:
Çin felsefesi M.Ö 6. yy'dan beri 3 koldan gelişmiştir: ***Tao Öğretisi/ Konfüçyüs Öğretisi/ Buda Öğretisi***

Taoizm:

Lao Tzu tarafından oluşturulmuş bireysel bir kurtuluş dinidir.Sembolü Yin-Yang dır. Tao; doğru yol,kendini tanıma, zıtların birliğini görmektir. İnsan kendini tanıyınca doğru olan yola yani Tao'ya ulaşmış olur. Evrende bir düzen vardır ve bu düzen toplumda yasalarla sağlanır.

Konfüçyüsçülük:

Bir ahlak öğreticisidir. "İnsanı olgunluğa götüren yol bilgidir." Konfüçyüs metafizik konularla uğraşmamıştır. Onun esas ilgisi "üstün insan" ve "iyi düzenlenmiş toplum" oldu. Erdem, insani ilişkiler ve iyi toplum dışında hiçbir şeyle ilgilenmedi.

4) İRAN UYGARLIĞI:

Zerdüşt inancı: Avesta adı verilen kutsal metinler vardır.Ahura Mazda, bu düzeni sağlayan, hayat veren, iyilik ilkesidir.Bu din iyi ve kötünün çatışmasına dayanır. Tüm insanlık tarihi kötü güç ile iyi gücün, karanlıkla aydınlığın çatışmasından oluşur ve bu çatışmanın yapıldığı alan ise insan ruhudur. Bunun sonunda iyi kötüye, aydınlık karanlığa üstün gelecektir.

- **NOT:** Mısır, Mezopotamya, Hint, Çin ve İran sistemleri kendilerini dini ve mistik (mitolojik) öğelerden arındıramadıkları için felsefe kabul edilmemektedir. Yunan düşünce sisteminin felsefe kabul edilmesi akla dayalı olmasındandır.

İLK ÇAĞ ANTİK YUNAN FELSEFESİ

Antik Yunan felsefesinin M.Ö 6. yy'da İyonya'da ortaya çıktığı kabul edilir. Bu yaklaşım daha önce felsefe ile ilgili konular olmadığı anlamına gelmez. Antik Yunan uygarlığından önce Mısır, Mezopotamya, Hint,Çin ve İran uygarlıklarında felsefi düşüncelere rastlanmaktaydı. Yalnız bu toplumlar olayları çoğu kez mitoloji ve din ile açıklamışlardır. Antik Yunan felsefesinde ise olaylar akıl ve gözlemle açıklanmaya başlamıştır.

- Antik Yunan felsefesi; ***Doğa felsefesi*** , ***İnsan Felsefesi*** , ***Sistematik Felsefe*** ve ***Hellenistik Felsefe*** olarak 4 kısımda ele alınır.

DOĞA FELSEFESİ:

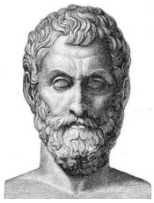
İlk çağ filozofları varlık problemini ele almışlar ve varlığın ana maddesini (Arkhe) aramışlardır. ***Arkhe:*** *İlk madde, ilk neden, varlığın kaynağı; her şeyin ondan çıktığı ve her şeyin temelini belirleyendir. Dış dünyayı meydana getiren çoğunluğun gerisinde birlik aramadır.*

Bu dönem filozofları varlık alanında doğayı konu aldıkları için ***Doğa Filozofları*** olarak adlandırılırlar.
Doğa felsefesi kendi içinde 4 dönem ya da okula ayrılırlar:

1) **Milet Okulu** (Arkhe yani maddi neden problemi üzerinde durur.)
2) **Pythagorasçı (Pisagorcu) Okul** (Maddeden çok form üzerinde duran daha çok dini bir cemaattir.)
3) **Herakleitos & Parmenides (Elea Okulu)** (Değişim ve oluş problemi üzerinde durur.)
4) **Plüralistler** (Birden çok arkhenin var oluşunu öne sürer.)

1) Milet Okulu (İyonya Okulu) : *Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes*_=> Felsefe tarihinin ilk materyalistleri olarak bilinirler. Çünkü maddi neden üzerine yoğunlaşmışlardır. Milet Okulu filozofları varlığın ana maddesinin yani arkhenin tek bir öğe olduğunu savundukları için varlık alanında Monist (Tekci) 'dirler.

- **THALES : (M.Ö 624 - 546)**

- Milet okulunun kurucusu ve düşünce tarihinin ilk filozofudur.
- Astronomi ve matematik alanlarında bilgiler ortaya koymuştur. Güneş tutulmasını önceden tahmin etmiştir.
  (Thales'in büyük ölçüde Babillilerin güneş tutulmasıyla ilgili gözlemlerine ve gözlem kayıtlarına dayandığı kabul edilir. Bunun dışında güneş ile ayın büyüklüğünü hesaplamış, ayın son gününe "otozuncu gün" adını vermiş, yıl içindeki mevsimleri bulmuş, yılı 365 güne bölmüş, denizcilere küçük ayıyı izlemelerini tavsiye etmiştir. Geometriyi Mısır'dan Yunanistan'a getirmiştir.)

Arkhe Problemi : Evrenin ilk nedeni (arkhesi) ***Su***'dur. "Her şeyin kaynağı sudur." Thales'in bu tezi gözlemlerinden çıkmıştır. Yaşadığı Milet ve Akdenizi aşarak Mısır'a yapmış olduğu seyahatler ona suyun insan yaşamı üzerindeki önemini ve değerini göstermiştir. Suyun hayat verdiğini görmüş ve varlığın özünün "su" olduğunu ileri sürmüştür. Suyun ısıya bağlı olarak katı, sıvı ve hava haline dönüştüğünü gözlemlemiştir.

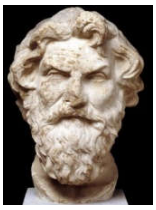
ANAKSİMANDROS : (M.Ö 610 - 547)

- Thales'in öğrencisidir.
- Felsefeyle birlikte astronomi, matematik, haritacılık ve siyasetle ilgilenmiştir. Dünya ve gökyüzünün haritasını yapmayı denemiştir.
- Dünyanın bir silindir şeklinde olduğunu söylemiştir. Dünya evrenin tam merkezinde ve boşlukta dayanaksız olarak durmaktadır.
- Sonsuzluk kavramını ilk işleyen filozoftur. (Aperion)

Arkhe Problemi : Anaksimandros, doğayı nesnel bir arkhe ile değil soyut bir kavram olan ***Aperion*** ile açıklar. ***Aperion; sonsuz,sınırsız, belirsiz olan demektir.*** Dünyamız "belirsiz"den ortaya çıkmıştır ve burada var olan pek çok dünyadan yalnızca bir tanesidir. Tek tek şeylerin meydana gelmesi için Aperion o şeylerin karşıtlarına bölünür. Her şey karşıtının varlığıyla vardır. Suyun var olması için kara parçasının da var olması gerekir. Çünkü bunlar karşıttırlar. Aperiondan ilk önce sıcak ve soğuk ayrılmıştır. Sonra ıslak olan su ve kuru olan toprak çıkmıştır. Evrenin merkezinde toprak, onun etrafında da su bulunur. Toprağın üstünü bir zamanlar su kaplamaktaydı. Anaksimandros'un yaşadığı dönemde yüksek tepelerde denizde yaşayan bazı hayvanların, örneğin midyelerin fosillerini bulmuş olması bu şekilde düşünmesini sağlamıştır.

ANAKSİMENES: (M.Ö 585 -528)

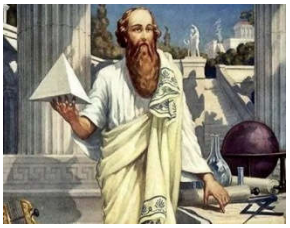

- Anaksimandros'un öğrencisidir.
- Astronomi çalışmaları yapmıştır.
- Ruh kavramını felsefe tarihinde ilk defa kullanan filozoftur.

Arkhe Problemi : Anaksimenes, canlı olan her şeyin nefes aldığını, canlılığını yitiren şeylerinse bu nefeslerini kaybettiklerini gözleyerek varlığın özünün ***"hava"*** olduğunu savunmuştur. Bütün evreni ayakta tutan havadır. Anaksimenes, Thales'in su hakkındaki öğretisinden elbette haberdardı. Peki su nereden geliyordu? Anaksimenes, suyun sıkışmış hava olması gerektiğini öne sürüyordu. Suyu da biraz daha sıkıştırırsak toprak olur diyordu. Aynı şekilde ateşin de incelmiş hava olduğunu söylüyordu. Yani her şeyin özü havadır. Ruhu da yaşatan havadır.

2) Pythagorasçı (Pisagorcu) Okul :

İlk çağ Yunan felsefesinin 2. okulu; dini, bilimsel ve felsefi görüşleriyle Pythagorasçı (Pisagorcu) okuldur.

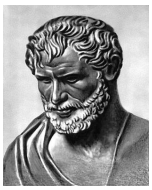

PİSAGOR (M.Ö 570-495): Matematiğin her şeyin temeli olduğunu düşünür. Ana ilke, arkhe ***"sayılar"***dır. Evren bir sayı uyumudur. Matematik aracılığıyla her şey ölçülebilir ve bilinebilir. Tüm kanunları oluşturan bir düzen vardır.Bu düzen uyumu oluşturur ve temelinde matematik vardır der. Örneğin atılan adımlardaki ses, müzik notaları, marangozun çalışırken çıkardığı kesme sesleri bir uyumdan oluşur. Pisagorcular matematik ve müzik ile ilgilenmişlerdir.

Pisagorculara göre ruh ölümsüzdür. Ruh göçüne inanırlar. Kullandıkları dini simge beş köşeli yıldız (pentagram)'dır. Çıkan bir isyanda cemaatin merkezi yıkılıp yağmalanmış ve cemaat dağılmıştır. Cemaatleri dağılan Pisagorcular çeşitli yerlere dağılarak okullarını, bilimsel etkinliklerini sürdürdüler. Bu sonraki Pisagorcular daha çok astronomi ile uğraşmıştır. Dünyanın evrenin merkezinde olmadığını, bir yıldız çevresinde döndüğünü var saymakla Kopernik'in görüşüne yaklaşan ileri bir hamle yaptılar.

3) Herakleitos & Parmenides (Elea Okulu):

HERAKLEİTOS: (M.Ö 540 - 480)

- Bir okulun temsilcisi değil de, bireysel bir filozof olan Efesli Herakleitos ana madde (arkhe) olarak ***"ateş"***i alır. Tüm evren ateşten var olmuştur ve yine ateşe dönecektir.
- Evren sürekli bir **değişim, oluş** halindedir. Evrende durağan, değişmeyen hiçbir şey yoktur. *"Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir."* Geceler gündüzlere, gündüzler tekrar gecelere dönüşür. Bunlar aslında birbirinin zıtlığı olan şeylerdir.
- Her şey karşıtıyla vardır ve kaçınılmaz olarak karşıtına dönüşecektir. Yaşam ölüme, sıcak soğuğa..Bu evrende sabit olan, aynı kalan bir şey arayan yanılır. Bu sürekli değişim, oluşum

varlıkların var olma nedenidir. Yani ***varlıkları meydana getiren şey değişimdir, oluştur.*** Bu değişimler rastgele, gelişigüzel değildir. Belli bir düzene göre değişmektedir. Bunu düzenleyen de ***LOGOS(Tanrısal Akıl)***'dır. İnsan aklı da bu aklın bir parçasıdır. Yani Herakleitos'a göre Tanrı tüm evreni kapsayan bir şeydir. Tanrı kendini sürekli değişen ve zıtlıklarla dolu olan doğada ortaya koyar.

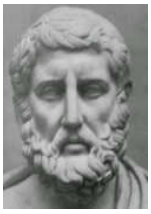
PARMENİDES: (M.Ö 515 - 460)

- Elea Okulu Parmenides tarafından kurulmuştur.
- Herakleitos ile Parmenides arasındaki tartışma, felsefe tarihinin gerçek anlamda ilk ve de bilinçli görüş ayrılığı sayılır.
- Parmenides Herakleitos'a karşı çıkar ve varlıkta bir değişme ve oluş olduğu düşüncesini kabul etmez. Parmenides, doğanın sürekli değişimlere tanık olduğunu görmüyor değildi elbet. Değişimi duyularıyla algılıyordu. Ancak algıladıkları mantığının söylediklerine uymuyordu.Mantık bize hiçbir şeyin değişemeyeceğini söylüyordu. İkisi arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığında mantığının sesine kulak veriyordu. Duyularımızın bizi yanıltıp dünyayı yanlış algılattığını düşünüyordu. Parmenides'e göre, duyularımız durmadan değişen ve içinde bir çok varlığın bulunduğu bir gerçeği tanıtmaktadır bize. Ama bu değişen ve çokluk gösteren gerçek, bir hayaldir, bir aldanıştır.Asıl varlık ne ortaya çıkan ne de kaybolan bir şeydir. Ona göre evrenin kaynağı ***"Bir"*** olandır. Görünüşlerin ardındaki temel varlık olan Bir, yaratılmamış ve yok olmayacaktır. Bir değişmez ve hareket etmezdir. Her şeyin var edicisidir, nesnel dünyaya ait değildir. Bir; Tanrıdır. Onun dışındaki her şey görünüştür, aldatmacadır. Ancak düşünme ve akıl ile ulaşılabilir. Değişim ise duyusal bir yanılgıdır. Parmenides bunları söylerken doğaya bakmıyor, gözlem ya da deney yapmıyordu. Onun yaptığı tek şey akıl yürütmekti. O, filozoflar arasında ilk kez akıl yürütmeyi yani mantığı kullanıyordu. Parmenides'e göre ***"düşünülen her şey vardır."***

4)Plüralistler (Çokçu Olanlar): Plüralist ya da çokçu diye nitelenmelerinin nedeni; kendilerinden önce yaşamış düşünürlerin varlığın temeline tek bir madde koymaları, kendilerinin ise varlığın temeline ikiden fazla arkhe koymalarındandır. Temsilcileri: Empedokles, Anaksagoras, Demokritos

EMPEDOKLES: (M.Ö 492 - 432)

Filozof ve bilim insanıdır. Biyoloji, psikoloji ve tıp alanında çalışmalar yapmıştır ve devlet yönetimiyle ilgilenmiştir.

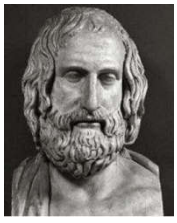
Arkhe Problemi : Empedokles, tek bir öz madde görüşünün bırakılması gerektiğini savunmuştur. Ne su ne de hava tek başına bir güle ya da kelebeğe dönüşemez. Emprdokles'te arkhe tek bir maddeden değil 4 ana maddeden oluşur: "***Toprak, su, hava, ateş."***

Bu maddelerin belli oranlarda karışması ile varlıklar meydana gelir, dağılmasıyla ölür. Söz gelişi insanın yaratılışındaki katı yanı olan et ve kemiğin özü topraktır. İnsanın sıvı yanı ise kandır. Solunum yolu ile insanın bileşimine hava da katılır. Son olarak insan bedeninde bulunan ısı, onun bileşiminde ateşin de var olduğunu doğrular. Ne oluyorsa bu 4 maddenin karışmasından ve çözülmesinden oluyordu.

Bunu bir ressamın resim yapışıyla karşılaştırabiliriz. Ressam tek bir renk, örneğin sadece kırmızı kullanırsa, yeşil ağaçlar çizemez. Oysa sarı, kırmızı, mavi ve siyah renkleri kullandığında, renkleri farklı oranlarda karıştırabileceği için yüzlerce değişik renk elde edebilir.

Bir ağaç parçasının yanışını gözlemlediğimizde; ağacın çıtırdayıp cızırdadığını duyarız. Bu ***"su"***dur. Duman çıkar, bu ***"hava"***dır. ***"Ateş"i*** görmekteyizdir zaten. Ateş sönünce geriye kül yani ***"toprak"*** kalır.

ANAKSAGORAS : (M.Ö 500 - 428)

- Anaksagoras genelde astronomiyle ilgileniyordu. Gökyüzündeki tüm cisimlerin Yer ile aynı maddeden meydana gelmiş olduğunu öne sürüyordu. Bu fikre bir meteoru inceledikten sonra varmıştı. Bu nedenle başka gezegenlerde de hayat olduğu düşünülebilir diyordu.
- Anaksagoras, dine aykırı hareket etmekle suçlanan ve hakkında dava açılan ilk filozof olmuştur. Sonraları Sokrates'in başına gelen sona o da sürüklenmek istenmiştir.

Antik dönemde dine aykırı davranmak devlete karşı gelmekle aynı sayılırdı. Çünkü Tanrılar, aynı zamanda devletin de Tanrıları idi. Anaksagoras'ı mahkeme huzuruna çıkaran sebep, güneşin yanmakta olan bir taş kitlesi ile kaplı olduğunu savunmasıydı. Tanrı sayılan bir şeyin yani güneşin bir taş kitlesi olarak anlaşılması siyasi bir suç sayılmıştır. Bu dava, Anaksagoras'ın Atina'dan ayrılmasına neden olmuştur.

Arkhe Problemi : Empedokles, nesnelerin 4 temel unsurdan oluştuğunu düşünüyordu. Oysa Anaksagoras'a göre ne kadar varlık varsa o kadar da unsur vardır. Ancak unsurlar sonsuz sayıda parçalardan oluşmuştur ve bu parçacıklar görünmeyecek kadar küçük olana dek bölünebilir. Evren bu sonsuz küçük parçacıkların bir takım nesneler biçiminde birleşmesinden oluşur. Bir şeyin yok olması demek, kendisini oluşturan sonsuz küçük parçacıkların dağılması demektir.
Evrenin başlangıcında her şey karmaşa içindeydi. Peki başlangıçtaki bu karmaşa nasıl oldu da düzenli bir evrene dönüşebildi? Bir miktar çamurdan kendi kendine bir heykel oluşamaz. Bir heykelin olması için bir heykeltıraşın bulunması gerekir. Bir taş yığınından bir ev yapabilmek için, mimarın bu taşları bir plana göre birleştirip şekillendirmesi gerekir. İşte aynı bunun gibi, evrenin başlangıçtaki karmaşadan bir düzene geçebilmesi için bunu düşünebilen bir yaratıcının var olması gerekir. Anaksagoras bu yaratıcı güce ***"NOUS"*** adını verir. Nous, Tanrı'dır. Yalnız bu tanrı evrenin bir mimarı, yapıcısıdır, yaratıcısı değil. Nous başlangıçta evrendeki tüm olayları harekete geçirmiştir. Anaksagoras evreni dinsel (teolojik) bir görüşle açıklayanların ilki sayılır. Bu görüşün tam zıddını ise Demokritos savunmuştur.

- **DEMOKRİTOS: (M.Ö 460 - 360)**

Demokritos "Gülen Filozof" olarak bilinirdi ve Seneca onun halk arasında her zaman gülerek dolaştığını ve bununla insanların aptallıklarını küçümsemesini gösterdiğini söyler.Yurttaşları arasında "Alaycı" olarak bilinirdi. Öldüğünde yüz yaşının üzerinde olduğu söylenir. **Atamculuğun** kurucusudur.

Arkhe Problemi : Doğadaki her şeyin gözle görülemeyecek kadar küçük yapı taşlarından oluştuğunu varsayıyordu. Bu en küçük parçacıklara ***"atom"*** adını veriyordu. *(Atom: bölünemeyen şey)* Atomlar birleşerek ya da ayrılarak varlığı oluştururlar. Doğada sonsuz sayıda ve farklılıkta atom bulunmaktadır. Kaba ve ağır hareket eden atomlar toprağı, hareketleri hızlı olan ince atomlar da hava ve suyu oluşturur. Nasıl ki dilde her kelime bir takım harflerin birleşmesinden meydana geliyorsa, bunun gibi nesne de atomların birleşmesinden meydana gelir.
Demokritos, ruhu da atomlarla açıklar. Ruh; en ince, en düzgün, en hareketli atomlardan oluşur. Ruh atomları bütün vücuda yayılsalar da beyinde ve kalpte daha yoğundur.

İNSAN FELSEFESİ:

Antik Yunan felsefesinde doğa filozoflarından sonra insanın merkeze alındığı felsefi düşünceler tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmaların bir tarafı **Sofistler** diğer tarafı ise **Sokrates**'tir.

Sofistler :

Para karşılığı ders veren gezgin öğretmenlerdi. Bu kişiler özellikle konuşma sanatı (hitabet) ve siyaset eğitimleri vermişlerdir. Önemli temsilcileri ***Protagoras*** ve ***Gorgias***'tır.

Bilgi Anlayışı : İkna kabiliyeti yüksek olan Sofistler , bilgide kesinliğin olmadığını bu yüzden kesin bilgi arayışının da doğru olmadığını savunmuşlardır. Duyu organları insanı aldatır bu nedenle de doğru bilgiye ulaşılamaz. Bilgi kişiye, yere ve zamana göre değişir. Sofistler için değerli olan doğru ve gerçek değil, kişiye yararlı olan, onu başarıya götüren bilgilerdir.

NOT! Bilginin kişiye, yere ve zamana göre değiştiğini savunan düşüncelerin genel adı ***Rölativizm*** yani ***Görecelik***'tir.

Ahlak Anlayışı: Bilgi görüşlerinde olduğu gibi ahlak görüşlerinde de göreceliği temele alırlar. İyi ve kötünün insanın kendinde anlam kazandığını ileri sürerler. Onlara göre herkesin uymak zorunda olduğu ahlaki bir yasa mümkün değildir.

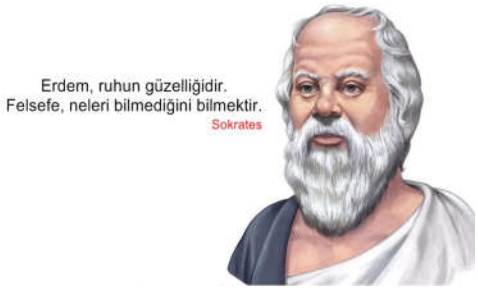
PROTAGORAS: (M.Ö 480 - 410)

Protagoras'a göre herkes için geçerli bir gerçek yoktur. Olsa olsa her insanın kendisine has inançları, görüşleri vardır. O ***"İnsan her şeyin ölçüsüdür."*** derken bir şeyin doğru veya yanlış olmasını tamamen kişiye başlar. Rüzgar üşüyen için soğuktur, üşümeyen için soğuk değildir. Evren, herkese kendi duyumlarının gösterdiği biçimde vardır. Bunun içindir ki bana böyle görünen bir şey, bir başkasına başka türlü görünür. Bu karşıt görüşlerin hangisinin doğru olduğunu kanıtlamak olanaksızdır. Bu karşıt görüşlerin hangisinin doğru olduğunu göstermek için, olsa olsa bir tek yol vardır. Bu da karşımızdakini inandırma (ikna) yolu ile benimsetmektir.

GORGİAS: (M.Ö 483 - 376?)

Antik dönemin ünlü hatiplerindendir. ***"Hiçbir şey yoktur, olsa da bilinemez, bilinse de başkalarına aktarılamaz."*** diyerek bilginin yanı sıra gerçeğin de olmadığını savunmuştur. Şüpheciliği doruk noktaya çıkararak **nihilizmin (hiççiliğin)** kurucusu olmuştur.

SOKRATES : (M.Ö 469 - 399)

"Sorgulanmamış hayat, yaşamaya değmez." diyerek hayatın sorgulanmasına dikkat çeker. Sokrates, sofistlerle aynı dönemde yaşadı. O da sofistler gibi, doğa filozoflarının sorunlarından çok insan ve insan yaşamı ile ilgiliydi. Ancak o kendini bir "sofist" yani eğitimli ve bilge bir kişi olarak adlandırmıyordu. Sokrates, hayat ve dünya hakkında hiçbir şey bilmediğinin farkındaydı. Ve en önemlisi; bu kadar az şey bilmekten müthiş rahatsızlık duyuyordu.

Sokrates, kimseye bir şey öğretmek peşinde değildi. O, tersine konuştuğu insanlardan bir şeyler öğrenmek istediğini dile getirmiştir. Ders vermek değildi derdi. Onun derdi, konuşmaktı.

O genellikle konuşmanın başında soru sorardı. Böylece hiçbir şey bilmiyormuş gibi yapardı. Konuşma sırasında genellikle karşısındaki kişinin kendi düşünce biçimindeki zayıflıklarını görmesini sağlardı. Sonunda konuştuğu kişinin bir köşeye sıkıştığı ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu kendine itiraf etmek zorunda kaldığı olurdu. ***"Atina uyuşuk bir at. Ben de onu uyandırıp canlandırmaya çalışan bir at sineğiyim."*** diyordu Sokrates.

Sokrates'e göre sahip olduğumuz bilgiler bizde doğuştan gizli halde bulunur. Sokrates'in bu bilgileri ortaya çıkarmak için kullandığı yöntem 2 aşamadan meydana gelmektedir:

1) Alay (İroni): İlk önce kendisinin hiçbir şey bilmediğini dile getir. Örneğin onlara "Cesaret nedir?" gibi sorulardan birini yönelterek tartışmayı başlatır ve onların görüşlerinden hareketle de başka sorular sorarak kendi cevaplarını gözden geçirmelerini sağlar. Tartışma boyunca karşı tarafın fikirlerinin güçsüzlüğünü ortaya çıkarır.

2) Düşünce Doğurtma (Maiotik) : Ustaca sorularla zihinde bulunan bilgileri gün ışığına çıkarmaya başlar. Doğru bilgi bir anlamda kişinin akıl yürütmeleri ile doğurtulur.Bu yöntem günümüzde ***"Sokratik Yöntem"*** olarak bilinmektedir.

Sokrates, M.Ö 399 yılında *"devletin tanrılarını tanımadığı"* ve *"gençlerin düşüncelerini bozduğu"* gerekçesiyle ölüme mahkum edildi.

Bilgi Görüşü:

- Sofistlerin görecelik anlayışına karşı çıkmıştır. Akla dayalı (rasyonalist) bilgi anlayışını savunmuştur.
- Bilgi bireylere göre değişiklik göstermez.
- İnsan zihninin doğuştan bilgiye sahip olduğunu savunmuştur.

Ahlak Görüşü:

- Ahlak felsefesinin kurucusu kabul edilmektedir.
- İyilik, kötülük, erdem gibi ahlaki değerlerin genel geçer olduğunu ve topluma ya da kişilere göre değişmediğini savunmuştur.
- Erdemle bilgiyi eşdeğer olarak görmüştür. Kimse bilerek kötülük yapmaz. Ahlakın özü "iyi"yi bilmektir.
- İyi ve kötünün ne olduğunu bilen kişiler erdemli ve mutlu yaşarlar.

SİSTEMATİK FELSEFE:

Platon ve Aristoteles'i çağın diğer filozoflarından ayıran temel fark; felsefenin bütün alanlarına yönelik görüşleri belli bir sistemde sunmaları ve yazılı eserler bırakmalarıdır. **Platon** görüşleriyle *İdealizmin*; **Aristoteles** de *Realizmin* öncüsü olarak kendilerinden sonra gelen filozoflara ilham vermiş ve yol gösterici olmuştur.

◆ PLATON (M.Ö 427 -347) :

Platon erken yaşlarda Sokrates'in öğrencisi oldu ve onun felsefi görüşlerinden etkilendi. Atina'da "Akademia" isimli bir okul kurarak felsefe, matematik, geometri, astronomi ve fizik eğitimi vermeye başladı. Aristoteles ile olan hoca-öğrenci ilişkisi de bu kurum çatısı altında gelişti. (Kurduğu Akademia'nın kapısında "Geometri bilmeyen buradan içeri giremez." yazısı bulunmaktadır.)

Platon'un Varlık ve Bilgi Anlayışı:

Ona göre birbirinden tamamen farklı 2 evren vardır:

1) Nesneler evreni; içinde yaşadığımız, duyularımız ile kavradığımız evrendir. Bu evren aldatıcıdır, görünüşten ibarettir. Yalnızca bir yansımadır, gölgedir. Nesneler dünyası idealar dünyasının bir kopyasıdır. Bu dünyanın bilgisi algı yanılmalarından dolayı aldatıcıdır, doğru değildir. Platon bu bilgiye doxa (sanı) adını verir.

2) İdealar evreni; yalnızca düşüncede var olan ancak akıl yoluyla kavradığımız evrendir. Asıl gerçek olan değişmeyen evrendir.

Ona göre, içinde yaşadığımız ve duyu organlarımızla kavradığımız evren gerçek evren değildir. Gerçek evren, akılla düşünceyle kavranan kavramlardır. Gördüğümüz ağaç,masa,kalem sürekli değişmektedir. Fakat ağaç kavramı,kalem kavramı düşünceyle kavranır ve değişmez.

Asıl **bilgi**, idealar evrenine ait olan bilgidir. Platon,etrafımızdaki varlıkların sürekli değiştiğini ve değişenler üzerinde kesin bilgi elde edemeyeceğimizi ifade eder. Ona göre kesin ve sağlam bilgi değişmeden kalan düşünülenlerin bilgisi yani ideaların bilgisidir.

- Platon'un varlık ve bilgi görüşü idealar kuramına dayanır. Varlığı idea ile açıkladığı için **idealizmin** (düşüncecilik) kurucusu kabul edilir. Tüm idealaların üstünde bir iyi ideası (Tanrı) yer alır.

Platon'un Ahlak Anlayışı:

- İyinin ölçütü "iyi ideası"dır. Erdemli davranış ona uygun davranıştır.
- Temel erdemler; ölçülülük, adalet, cesaret ve bilgeliktir.
- Mutluluk bilgelikle elde edilir.

Platon'un Siyaset Anlayışı:

- Devletin görevi insanların ortak yaşamlarını onlara mutluluk sağlayacak şekilde düzenlemektir.
- Devlet doğanın devamıdır. İnsan ile devlet arasında büyük bir benzerlik vardır. İnsan mikro organizma, devlet ise makro organizmadır.
- İnsan bedenindeki gibi devlette de belli organlar belli başlı görevleri yerine getirir.
- Ya filozoflar yönetici olmalı ya da yöneticiler filozof olmalıdır.

Platon'un Sanat Anlayışı:

- Sanat doğanın taklididir. Doğa ise ideaların taklidi olduğundan sanat "taklidin taklididir." Bu nedenle sanat Platon'un gözünde yüksek bir değere sahip değildir.
- Güzel olan bir şey güzel ideasından ne kadar pay alırsa o kadar güzel olur.
- Güzel ideasına ulaşmanın aracı sevgidir.

ARİSTOTELES (M.Ö 384 - 322) :

- Aristoteles 19 yaşındayken Atina'ya gelip Platon'un Akedemia'sına girdi. Platon'un ölümüne kadar hiç ayrılmadan burada kaldı.
- Aristoteles mantığın kurucusudur. 2.-15. yüzyılları arasında Hristiyan ve İslam dünyasındaki felsefelerin temelinde önemli etkisi vardır. İslam filozoflarınca Muallim-i Evvel (İlk Öğretmen) olarak adlandırılmıştır.
- Eserleri İslam dünyasında Arapçaya çevrilmiş ve üzerinde yapılan çalışmalarla bilim ve felsefe alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Aristoteles'in Varlık Anlayışı:

Aristoteles varlık konusunda hocası Platon'dan farklı düşünür. Varlığın en önemli öğesini idea (düşünce,fikir) olarak görür. Fakat Platon'daki 2 farklı evren görüşünü kabul etmez. Tek gerçek dünya vardır. Dış dünyadaki varlıklar gerçektir. Varlıklar 2 öğeden meydana gelmiştir: ***Madde ve Form(idea).***
Formsuz bir madde düşünülemez.Madde bir olanaktır, form bu olanağın gerçekleşmesini sağlar. Örn; tahta maddedir ve vazo olanağı taşır. Vazo formu onun vazo haline gelmesini sağlar.

Örn; heykelin maddesi topraktır, formu ise heykeltıraşın ona vermiş olduğu şeklidir. Aristoteles'e göre idealar ayrı bir evrende değildir. Bu evrende varlıkların içinde bulunan özlerdir. Bu öze "form" adını verir. Form, maddeye biçim kazandırıp varlıkların ortaya çıkmasını sağlar.

Aristoteles'e göre en yüksek varlık "saf form"dur. Saf form maddesizdir,sonsuz ve mükemmeldir. İşte bu Tanrı'dır. Tanrı aynı zamanda ilk hareket veren oluşturucu güçtür.

Aristoteles varlığın oluşumunun, amaçsız ve rastlantısal olmadığını savunmuştur.

Aristoteles'in Bilgi Anlayışı:

- İnsan dünyaya bilgiyle değil, bilgi edinme yetisiyle gelir. Akıl bilginin taşıyıcısı değil, bilgi üreticisidir.
- O, "Bütün insanlar doğal olarak bilmek ister." der. Bilmenin duyular ve akıl yürütme yoluyla gerçekleştiğini düşünür. İnsan, maddeleri algılar ve akıl yoluyla onların ne olduğunu anlar.

Aristoteles'in Ahlak Anlayışı:

- Ahlaki eylemin amacı mutluluktur.
- Ahlaklı olmak ölçülü olmaktır. (Aşırılıklardan kaçma, orta yolu bulma)
- Adalet, cesaret, cömertlik, dostluk gibi erdemler ahlaki erdemlerdir.

Aristoteles'in Sanat Görüşü:

- Sanatçı doğayı taklit eder ama olanları oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi yansıtabilmelidir.
- Sanat ahlaki bir yön taşımalıdır. Çünkü insanlar sanat eseri karşısında yoğun duygular yaşayarak ruhlarını arındırırlar.
- Güzellik matematik olarak orantılı ve ölçülü olandır.

Aristoteles'in Siyaset Görüşü:

- Devlet doğanın devamıdır.
- İnsan toplumsal bir canlıdır. Potansiyelini ancak toplum içinde geliştirebilir.
- Devletin asıl amacı yurttaşların ahlaki bakımdan gelişip olgunlaşmalarını sağlamaktır. Devlet bu amaca hizmet ediyorsa iyi, yoksa kötüdür.
- Önemli olan devletin şekli değil uygulamalarıdır.